

Publieke kwaliteitsbeoordeling van scholen in Nederland: Inleiding op het themanummer

A. B. Dijkstra, S. Karsten, R. Veenstra en A. J. Visscher

Samenvatting

Sedert enige jaren bestaat in Nederland de praktijk van het openbaar maken van resultaten van scholen. In dit themanummer wordt deze praktijk vanuit verschillende invalshoeken belicht. Allereerst door een onderzoek onder Vlaamse schoolleiders die met het publiek maken van de opbrengsten van scholen nog geen ervaring hebben. Vervolgens door een vergelijkende evaluatie van twee systemen, één zoals die in de gemeente Groningen van kracht is, en de ander het landelijke van de Inspectie van het Onderwijs. Daarna wordt een nieuwe Kwaliteitskaart voor het basisonderwijs besproken, en geëvalueerd tegen een aantal standaarden zoals die eerder zijn geformuleerd. Hierna komen ervaringen die men met het publiceren van schoolresultaten heeft opgedaan in Frankrijk en Engeland aan bod. Het themanummer wordt afgesloten met een kritische reflectie op de diverse bijdragen.

1 Inleiding

Al enige tijd wordt een verschuiving zichtbaar naar nieuwe vormen voor het afleggen van rekenschap in het onderwijs. Openbare verantwoording via systemen van publiek beschikbare kengetallen van de prestaties en kwaliteiten van een school speelt daarbij een belangrijke rol. Deze ontwikkeling, die in landen als Frankrijk en Engeland al eerder werd ingezet, bereikte Nederland in 1997 via een publicatie van de prestaties van scholen voor voortgezet onderwijs in een landelijk dagblad. Sindsdien zijn de ontwikkelingen snel gegaan: ondertussen worden van alle Nederlandse scholen voor basis en voortgezet onderwijs stelselmatig (opbrengst)gegevens gepubliceerd, en ook internationaal gaan de ontwikkelingen rond publieke vormen van verantwoording door. Dit themanummer bevat bijdragen die de ontwikkelingen en ervaringen die met publieke kwaliteitsbeoordelingen zijn opgedaan, vanuit verschillende invalshoeken in kaart brengen.

Hoewel het, waar het de Nederlandse ontwikkelingen betreft, nog slechts om een relatief korte periode gaat, lijkt de situatie zich enigszins te hebben uitgekristalliseerd en doet zich een - in elk geval ogenschijnlijk - min of meer overzichtelijk beeld voor. Maar ook als dat schijn is, is het nuttig de eerste ervaringen die met publieke prestatie-indicatoren zijn opgedaan, op een rij te zetten, en een poging te doen de voorlopige opbrengsten van deze ontwikkeling te wegen. De verkenning van de ervaringen met prestatie-indicatoren en de openbaarmaking daarvan is vanuit vier invalshoeken opgezet.

2 Opbouw van het themanummer

De eerste twee bijdragen kiezen het perspectief van de school en zijn opgezet vanuit de vraag naar (de perceptie van) de bruikbaarheid van prestatiegegevens voor de instelling waarop het kwaliteitsoordeel betrekking heeft. Beide artikelen vormen een interessant tweeluik. De bijdrage van Van Petegem en Vanhoof is gebaseerd op de opvattingen van enkele schoolleiders uit Vlaanderen, waar geen sprake is van systematische publieke kwaliteitsbeoordeling. Hoewel de schoolleiders belangstelling hebben voor informatie die hen in staat stelt het functioneren van hun school met dat van andere te vergelijken, tonen ze zich sceptisch over de bruikbaarheid van dergelijke gegevens voor schoolverbetering. Tegen die achtergrond werken Van Petegem en Vanhoof een aantal criteria uit waaraan (publieke) prestatie-indicatoren moeten voldoen om voor scholen relevant te zijn.

Het artikel van Veenstra, Bleker en Knuver evalueert eveneens opvattingen van schoolleiders over de bruikbaarheid van prestatiegegevens. Ze gebruiken daarvoor een instructieve vergelijkende setting, door gebruik te maken van basisscholen in de stad Gronin-

gen, die én over een op geavanceerd rekenwerk gebaseerde, niet publiek gemaakte lokale Kwaliteitskaart beschikken, én over de uitgebreide, wél openbare kwaliteitsrapporten van de Inspectie van het Onderwijs. Allereerst vergelijken Veenstra, Bleker en Knuyer de prestatieoordelen van beide rapporten. Uit hun analyses blijkt dat gemiddeld voor een op de zes scholen verschillen tussen de lokale Kwaliteitskaart (op meerniveau-analyses gebaseerd) en de rapportage van de Inspectie (op schoolniveau-analyses gebaseerd) optreden. Vervolgens gaan ze in op de ervaringen die schoolleiders met beide kaarten hebben opgedaan.

Het beeld dat uit beide artikelen naar voren komt, biedt een interessante vergelijkingsmogelijkheid van de opvattingen van schoolleiders die wel en geen ervaring hebben met publieke Kwaliteitskaarten. Hoewel het uiteenlopende karakter van de gegevens een al te directe vergelijking lastig maakt, suggereren ze een verschuiving in opvattingen over het publieke karakter van prestatiegegevens na invoering van een systeem van openbare kwaliteitsoordelen, en een zekere constante in de secpis rond de bruikbaarheid van voornamelijk op kengetallen gebaseerde publicaties voor schoolverbetering.

Janssens en Visscher kiezen in de derde bijdrage aan dit nummer het perspectief van ouders als gebruikers van publieke kwaliteitsbeoordelingen van scholen. Ze schetsen de ontwikkeling die de door de Inspectie van het Onderwijs gepubliceerde Kwaliteitskaarten hebben doorgemaakt en spiegelen deze aan ervaringen met prestatiepublicaties uit de Verenigde Staten. De eerste generatie Kwaliteitskaarten van de Onderwijsinspectie richtte zich op scholen voor voortgezet onderwijs, en verscheen in 1998. In het verlengde van een eerdere beoordeling daarvan (zie Veestra, Dijkstra, Karsten, & Visscher, 2001) presenteren Janssens en Visscher een evaluatie van de jongste generatie Kwaliteitskaarten zoals die sinds 2003 voor basisscholen gepubliceerd worden.

In een bijdrage van Visscher verschuift de scope vervolgens geheel naar in het buitenland (Engeland en Frankrijk) opgedane ervaringen. Na een schets van de manier waarop in beide landen over de prestaties van scholen

wordt gerapporteerd, bespreekt Visscher in lijn met de andere bijdragen de ervaringen met deze prestatiepublicaties vanuit zowel het perspectief van ouders als dat van de school.

Voortbouwend op deze bijdragen brengen Karsten, Dijkstra en Bosker in een afsluitend artikel een aantal lijnen samen en maken zij een voorlopige balans op. Daarbij komen de kernfuncties van publieke kwaliteitsbeoordelingen aan de orde: het informeren van gebruikers van onderwijs, verbetering van de kwaliteit van scholen, en de ontwikkelingen die zich voordoen rond het afleggen van rekenschap.

Literatuur

Veenstra, R., Dijkstra, A. B., Karsten, S., & Visscher, A. J. (2001). *Standaarden in de praktijk*. In A. B. Dijkstra, S. Karsten, R. Veenstra, & A. J. Visscher (Reds.), *Het oog der natie: scholen op rapport. Standaarden voor de publicatie van schoolprestaties* (pp. 251-261). Assen: Koninklijke Van Gorcum.

Auteurs

Anne Bert Dijkstra is werkzaam bij de Inspectie van het Onderwijs.

Sjoerd Karsten is als universitair hoofddocent verbonden aan het SCO-Kohnstamm Instituut van de Universiteit van Amsterdam.

René Veenstra is als onderzoeker verbonden aan de Vakgroep Sociologie van de Rijksuniversiteit Groningen.

Adrie Visscher is als universitair hoofddocent werkzaam bij de Faculteit Gedragwetenschappen (afdeling Onderwijsorganisatie en -management) van de Universiteit Twente.

Correspondentieadres: A. B. Dijkstra, Inspectie van het Onderwijs, Postbus 2730, 3500 GS Utrecht, e-mail: A.Dijkstra@owinsp.nl

Abstract

The publication of school performance data in the Netherlands

School results are published in the Netherlands since some years now. In this special issue this topic is looked into from various angles. First of all the results of a study amongst school leaders in Flemish Belgium on this topic are reported. This is of interest since in this region school results are not published yet. In the next contribution a comparative evaluation of two systems to measure a school's value is presented. Then a new system for the publication of school functioning in the primary sector, the so-called quality card for primary schools, is introduced and critically evaluated against appropriate standards. Hereafter the experiences with such practices that parents, school leaders and policy makers have had in England and France are discussed. The special issue closes with a critical reflection on the various contributions.